

аспірантка кафедри
археології та
спеціальних галузей
історичних знань
Черкаського
національного
університету ім. Б.
Хмельницького

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА НЕПОВНОЛІТНІХ ГРОМАДЯН УРСР У 1945–1954 рр. (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)

У статті зроблена спроба аналізу джерельної бази дослідження виявів девіантної поведінки неповнолітніх українців після німецько-радянської війни. Насамперед автором розглядаються матеріали центральних архівів: ЦДАВО України, ЦДАГО України, ГДА МВС України. Також досліджено зміст збірників документів та матеріалів, які корегуються з означеною темою.

Ключові слова: девіантна поведінка, неповнолітні, архівні матеріали, кримінальна справа, хуліганство.

Постановка проблеми

В умовах сьогоденних реалій дослідження дитячого виміру повоєнного часу набуває особливої актуальності та практичного значення, адже велика частина неповнолітніх громадян України знову залежна від обставин війни. Відповідно важливим поступом для дослідження дитячої девіантної поведінки є її суттєве збільшення за останні роки. Тому, потрібно звернутися до історичного вирішення проблем асоціальної поведінки. Звичайно, дослідження девіації серед підростаючого покоління не можливе без відповідної джерельної бази, адже тільки документальна основа може показати її реальну картину. Отже актуальність обраної проблематики полягає в тому, що її джерельна база залишається малодослідженою. Суттєво ускладнює вивчення питань виявів дитячої девіантної поведінки відсутність можливості дослідження відповідних історичних джерел перших повоєнних років, адже така статистика злочинності в Українській РСР не велася, або ще досі залишається засекреченою.

Мета статті полягає у спробі аналізу наявної джерельної бази з дослідження виявів проблеми девіантної поведінки неповнолітніх громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед сучасних вчених-істориків, дослідників даної проблематики потрібно виділити Н. М. Касянову [1], яка займається дослідженням джерельної бази злочинності неповнолітніх на прикладі Донбасу. Також значне місце у нашому дослідженні займає дисертація Л. Г. Голиш [2], в якій авторка вперше ввела у історичний обіг документи пов'язані з функціонуванням спеціальних дитячих установ НКВС (МВС) УРСР. Дотично торкаються даного питання у своїх роботах Г. М. Голиш [3], І. В. Маловічко [4], О. В. Шеремета [5].

Не дивлячись на достатню кількість літератури, проблема девіантної поведінки неповнолітніх у зазначений період все ж таки не стала предметом конкретного історичного дослідження.

Виклад основного матеріалу

У ході наукового дослідження зазначеної проблеми, особливу увагу потрібно звернути на первинні джерела інформації – архівні матеріали. Насамперед це матеріали центральних архівів. Основна маса емпіричного матеріалу зосереджена у Центральному архіві вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), Центральному архіві

громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Галузевому державному архіві Міністерства внутрішніх справ України (ГДА МВС України).

Питання подолання дитячої девіантної поведінки після радянсько-німецької війни часто пов'язано із такими асоціальними явищами, як безпритульність та бездоглядність. Саме тому в ході дослідження проблематики будуть розглядатися разом.

Архівні джерела представлені в основному документами радянських законодавчих та розпорядчо-виконавчих органів, партійно-комсомольських структур, Прокуратури УРСР та Міністерства юстиції УРСР, Міністерства внутрішніх справ УРСР у центрі та на місцях, які дають загальне уявлення про основні напрями політики радянської держави і комуністичної партії в сфері боротьби з дитячою злочинністю, містять фактичні дані про соціальне становище неповнолітніх громадян у повоєнні роки, надають відомості про мережу та контингент спеціальних дитячих установ МВС УРСР, умови утримання у них вихованців тощо.

Зокрема, у ЦДАВО України серед справ фонду Р-2 «Управління справами Ради Народних Комісарів» можна віднайти матеріали засідань РНК з питань вироблення основних засад державної політики щодо дітей та підлітків, про стан боротьби з дитячою бездоглядністю і безпритульністю, розгортання мережі і роботу спеціальних дитячих установ у відбудовний період, а також довідки, відомості, листування між різними відомствами з цього приводу [6, 7, 8, 9, 10].

Також цінна інформація про стан боротьби з такими масовими явищами, як дитяча безпритульність та бездоглядність міститься у фонді 166 «Міністерства освіти УРСР». У фонді 166 Наркомату освіти УРСР зберігаються оригінали постанов РНК з питань народної освіти і допомоги дітям-сиротам та різноманітні робочі документи, зокрема доповідні записки Наркомату освіти про діяльність дитячих будинків [10, 11, 12, 13].

Важливим для дослідження зазначеної проблематики є вміст фонду 288 «Прокуратури УРСР», в якому представлена інформація Прокуратури УРСР та обласних прокурорів про скоєні неповнолітніми громадянами злочини у 1950–1954 рр. [14, 15, 16, 17, 18].

Високим рівнем інформативної насиченості, характеризуються фонди ЦДАГО України. Так, фонд 1 «Центральний комітет Компартії України» містить довідки, інформації обкомів КП(б)У про стан дитячих будинків і боротьби з бездоглядністю та безпритульністю, накази та розпорядження Міністерства освіти, доповідні записки про діяльність дитячих установ, доповіді про роботу МВС УРСР з питань боротьби з дитячою бездоглядністю та безпритульністю та хуліганством [20, 21, 22].

Значний масив документів, необхідний для дослідження зазначеної проблематики, знаходиться у фонді 7 «Ленінська комуністична спілка молоді України. Центральний комітет. Особливий сектор – спецгрупа ЦК ЛКСМУ». У ньому, зокрема вміщені важливі для дослідження повоєнної дитячої злочинності дані, а саме довідки, повідомлення Міністерства внутрішніх справ УРСР, Прокуратури УРСР про факти злочинності серед неповнолітніх. Особливо важливою є статистика притягнутої до кримінальної відповідальності молоді різних областей Української РСР, приклади та класифікація злочинів, характеристики окремих малолітніх злочинців [23, 24, 25].

Чимало фактичного матеріалу з теми, яка досліджується, виявлено можна виявити у фондах ГДА МВС України. Тут відкриті справи, які містять детальну інформацію з питань роботи дитприймальників-розподільників, дитячих кімнат міліції, дитячих колоній, тощо.

Так, у фонді 11 «Дитячі колонії МВС УРСР» знаходяться відомості про створення, умови утримання та контингент дитячих колоній, показано детально порядок направлення неповнолітніх у дитячі кімнати міліції, дитприймальники-розподільники, дитячі будинки, трудові та трудово-виховні колонії.

Також у ф. 46 знаходяться колекція наказів по МВС УРСР, де можна знайти змістовні матеріали про контингент та умови утримання неповнолітніх

правопорушників та проведення навчально-виховної роботи у трудових та трудово-виховних колоніях [26, 27, 28, 29].

Отже, даючи загальну оцінку центральним архівним документам, що були описані, підкреслимо, що вони доволі інформативні та дають уявлення про загальний стан дивіації неповнолітніх у повоєнні роки. Але варто не забувати, що наведені в них статистичні дані характеризуються значними неточностями, часом суперечать один одному. Тому зібрані архівні матеріали з цієї проблеми потребують надзвичайно прискіпливого аналізу і критичного ставлення.

Переважну частину актуалізованих джерел становлять збірники документів та матеріалів, які висвітлюють події повоєнного періоду. Вони умовно класифікуються на декілька груп.

Перша група – це документальні збірники комплексного характеру, які об'єднують матеріали в масштабах усієї України чи груп регіонів. Найбільш цінним із них є, безперечно, тритомник «Советская Украина в годы Великой Отечественной войны: Документы и материалы», в якому вміщено понад 1100 різноманітних документів [30]. Але на жаль, вона не містить інформацію про стан дитячої злочинності та все ж таки деякі дані є корисними для загального уявлення того періоду.

У томі 7 та 8 збірника «КПСС в резолюциях и решениях съездов и Пленумов ЦК» виявлено фрагменти документів, які відображають партійну політику щодо неповнолітніх українців у повоєнні роки.

Певну інформацію з питань допомоги постраждалим у роки війни дітям, роботи спецдитустанов, запобіганню проявів хуліганської поведінки молоді надають і матеріали документального збірника резолюцій і рішень з'їздів, конференцій та пленумів ЦК Компартії України [31, 32, 33].

Цінним джерелом, що дозволяє відстежувати законодавчу базу функціонування навчально-виховних, трудових та трудово-виховних колоніях є «Хронологічне зібрання законів, Указів президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР» [34].

Другу групу опублікованих документів становлять різного роду тематичні збірники. Зокрема, у систематичних зібраннях діючого законодавства СРСР та зокрема Української РСР ми зустрічаємо постанови та головні положення з питань по боротьбі із дитячою безпритульністю, бездоглядністю та хуліганством [35, 36]. Також цікаву інформацію з теми виявлено в добірках документів, що стосуються розвитку народної освіти у 1917–1947 р., чи містять постанови вищих партійно-радянських органів, наказів та інструкцій Наркомату (Міністерства) освіти [37, 38, 39, 40].

Протягом 1940–1970-х рр. вийшла низка документальних збірників, які підготовлені обласними архівами та місцевими владними структурами. Ці регіональні видання складають третю групу опублікованих джерел [41, 42, 43, 44, 45, 46, 47]. Вони комплексно, на місцевому матеріалі відображають становище дітей, позбавлених батьківського піклування, містять дані про їхнє влаштування в спеціальні дитячі установи, інформують про мережу і контингент деяких з них.

Названим вище документальним збірникам притаманні виразна тенденційність, чітка ідеологічна спрямованість супроводжуючих матеріалів, жорстко організований відбір документів і вміщення їх зі значними купюрами. Але, незважаючи на це, за умови критичного опрацювання документальних збірників радянських часів, їх матеріали, безперечно, є корисними.

Значну частину джерельної бази пропонованого дослідження становлять матеріали специфічної періодики повоєнних років. Вони фрагментарно відображають описувані події, що посилює цінність цього виду джерела. Незважаючи на певну ідеологічну заангажованість та майже постійну присутність міфотворчих сюжетів, газетні матеріали за умови їх критичного осмислення, надають досить обширну інформацію.

Насамперед, важливими для дослідження дитячої девіантної поведінки повоєнної доби є матеріали центрального освітянського видання – газети «Радянська освіта» (орган Міністерства освіти УРСР). На її сторінках можна віднайти інформацію про перебіг процесу розгортання мережі дитячих будинків різних типів, матеріали нарад освітянського активу з питань удосконалення роботи спецдитустанов, обміну досвідом тощо. У цих матеріалах йдеться також і про допомогу громадськості дітям-сиротам, шефство підприємств та установ над дитячими будинками [48, 49, 50].

Висновки

Таким чином, можна констатувати, що джерельна база питання девіантної поведінки неповнолітніх у повоєнний період є доволі специфічною та різноплановою. Ускладнює її дослідження значна частина ще досі не розсекречених матеріалів та відсутність доступу до архівних установ східноукраїнських областей. Саме тому автор не претендує на повне висвітлення проблеми і у подальшому буде продовжувати її пошук.

Література

1. Касьянова Л. М. Борьба з безпритульністю та бездоглядністю в Донбасі (1943–1953): автореф. дис. ... канд. іст. наук / Л. М. Касьянова. – Донецьк, 2010. – 18 с.
2. Голиш Л. Г. Специфіка діяльності спеціальних дитячих установ системи наркомату (міністерства) внутрішніх справ УРСР у 1943–1950 рр. / Л. Г. Голиш // Вісник Черкаського університету: Серія історичні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 77. – С. 107–116
3. Голиш Г. М. Становище неповнолітніх громадян України в період німецько-радянської війни (1941–1945 рр.) : монографія / Г. М. Голиш. – Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького ; ЦНТЕІ, 2005. – 323 с.
4. Маловічко І. Подолання дитячої безпритульності і бездоглядності в 1935–1945 роках 20 століття на території України / І. Маловічко // Пріоритетні напрями розвитку правової системи України : мат-ли міжнар. наук.-практ. конф., Донецьк, 25–26 жовтня 2013 р. – Донецьк, 2013. – С. 51–53.
5. Шеремета О. В. До питання про становище дітей в Україні в перші повоєнні роки (1946–1950 рр.) / О. В. Шеремета // Історія України: маловідомі імена, події, факти / Інститут історії України НАН України. – К. : «Рідний край», 1998. – Вип. 3. – С. 70–78.
6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. Р 2. – Оп. 7. – Спр. 3969. – 210 арк.
7. ЦДАВО України. – Ф. Р-2. – Оп. 7. – Спр. 7279. – 341 арк.
8. ЦДАВО України. – Ф. Р-2. – Оп. 7. – Спр. 9617. – 123 арк.
9. ЦДАВО України. – Ф. Р-2. – Оп. 8. – Спр. 2103. – 225 арк.
10. ЦДАВО України. – Ф. Р-2. – Оп. 8. – Спр. 2111. – 181 арк.
11. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 127. – 127 арк.
12. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 130. – 316 арк.
13. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 564. – 346 арк.
14. ЦДАВО України. – Ф. 228. – Оп. 9. – Спр. 345. – 104 л.
15. ЦДАВО України. – Ф. 228. – Оп. 9. – Спр. 446. – 12 л.
16. ЦДАВО України. – Ф. 228. – Оп. 9. – Спр. 447. – 6 л.
17. ЦДАВО України. – Ф. 228. – Оп. 9. – Спр. 450. – 8 л.
18. ЦДАВО України. – Ф. 228. – Спр. 455. – 10 л.
19. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 73. – Спр. 338. – 34 арк.
20. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 73. – Спр. 339. – 186 арк.
21. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 73. – Спр. 348. – 16 арк.
22. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 73. – Спр. 596. – 26 л.
23. ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 10. – Спр. 229. – 321 арк.
24. ЦДАГО України. – Ф. 7. Оп. 13. – Спр. 825. – 495 арк.
25. ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 13. – Спр. 417. – 325 арк.
26. Галузевий державний архів міністерства внутрішніх справ України (далі – ГДА МВС України). – Ф. 45. – Оп. 1. – Спр. 116. – 219 арк.
27. ГДА МВС України. – Ф. 45. – Оп. 1. – Спр. 126. – 171 арк.
28. ГДА МВС України. – Ф. 45. – Оп. 1. – Спр. 127. – 40 арк.
29. ГДА МВС України. – Ф. 45. – Оп. 1. – Спр. 141. – 265 арк.

30. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны: Документы и материалы : в 3 т. / Сост. П. И. Денисенко, К. М. Архипенко, Т. Т. Гриценко и др. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 3 : Украинская ССР в завершающий период Великой Отечественной войны (1944–1945 гг.). – 510 с.
31. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и Пленумов ЦК(1898 – 1986): 9-е изд. доп. и спр.: в 15 т. – М. : Политиздат, 1985. – Т. 7: 1938–1945. – 574 с.
32. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и Пленумов ЦК (1898–1986): 9-е изд. доп. и спр.: в 15 т. – М. : Политиздат, 1985. – Т. 8 : 1946–1955. – 542 с.
33. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК : в 2-х т. / Ред. кол. В. І. Юрчук (голова та ін.). – К. : Політвидав України, 1977. – Т. 2 : 1941–1976. – 1022 с.
34. Хронологічне зібрання законів, указів президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1963. – Т. 2 : 1942–1951 рр. – 847 с.
35. Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. – К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1980. – Т. 19. – 525 с.
36. Собрание действующего законодательства СССР, 1975. – М. : «Известия». – Т. 27. – 495 с.
37. Культурне будівництво в УРСР: Важливі рішення КП і Радянського уряду 1917–1959: зб. док.: в 2 т. – К. : Держполітвидав УРСР, 1959. – Т. 2. – 540 с.
38. Культурне будівництво в Українській РСР (червень 1941–1950) : зб. документів і матеріалів / Ред. колегія Ю. Ю. Кондуфор та ін. – К. : Наук. думка, 1989. – 574 с.
39. Народное образование. Основные постановления. Приказы и инструкции (Сост. А. И. Денев). – М. : Основное учительско-педагогическое издательство, 1948. – 482 с.
40. Директивы ВКП(б) и постановления советского правительства о народном образовании: сб. док. за 1917–1947 р. / Сост. И. И. Болдырев. – М., Л. : Без вид., 1947. – Вып. 1–2. – 320 с.
41. Днепропетровская область в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.) : сб. док. и матер. / Под ред. А. Ф. Стеценко и др. – Днепропетровск : Книжное изд-во, 1962. – 362 с.
42. Донецкая область в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.): сб. док. и матер. / Сост. Е. Д. Клерфон и др. – Донецк : Донбасс, 1980. – 311 с.
43. Запорожская область в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.): сб. док. / Под ред. И. А. Воробьева и др. – Запорожье : Запорожское книжно-газ. изд-во, 1959. – 363 с.
44. Киевщина о годы Великой Отечественной войны 1941–1945: сб. док. / Под ред. П. Т. Тронько. – К. : Киевское областное книжно-газ. изд-во, 1963. – 736 с.
45. Кіровоградщина в роки Великої Вітчизняної війни: зб. док. і матер. / За ред. О. Г. Гори. – Дніпропетровськ : Промінь, 1965. – 305 с.
46. Луганщина в годы Великой Отечественной войны. Сборник документов и материалов / Ред. колегія В. В. Шевченко и др. – Донецк : Донбасс, 1969. – 375 с.
47. Полтавщина у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941–1945: зб. док. і матер. / Ред. колегія І. Ю. Горобець та ін. – К. : Наук. думка, 1977. – 273 с.
48. Республіканська нарада з питань боротьби з дитячою безпритульністю // Радянська освіта. – 1946. – 13 червня. – № 28.
49. Швидко і повністю ліквідувати дитячу безпритульність // Радянська освіта. – 1946. – 18 липня. – № 33.
50. Падалко Г. Громадськість Донбасу дітям-сиротам / Г. Падалко, А. Пеніна // Радянська освіта. – 1950. – 20 травня. – № 20.

References

1. Kasyanov, L. M. (2010). *Fighting homelessness and neglect in the Donbass (1943–1953)*. Donetsk (in Ukr.)
2. Holysh, L. (2005). Specificity of special child care system Commissariat (Ministry) of the Interior USSR in 1943–1950. *Vicnik of Cherkassy University (Bulletin of Cherkassy University: A series of historical science)*, 7, 107-116 (in Ukr.)
3. Malovichko, I.(2010). Overcoming Homelessness and Neglect 1935–1945 in the 20 th century in Ukraine (*Priorities of Ukraine's legal system: Math Intern. scientific-practic*) Conf., Donetsk, 51-53 (in Ukr.)
4. Sheremet, O. (1998). On the situation of children in Ukraine in the early postwar years (1946–1950 y.). *History of Ukraine: Little-Known Names, Events, Facts (Institute of History of Ukraine – Kyiv, «Native Land»)*, 70-78 (in Ukr.)
5. Holysh, G. M. (2005). *Situation of minor citizens of Ukraine during the German-Soviet War (1941–1945)*. Cherkasy: Cherkasy National University. В. Khmelnytsky; CSTEI (in Ukr.)
6. Koval, M. V. (1994). *Ukraine in the Second World War 1939–1945: attempts of modern conceptual vision*. Kyiv: Lybid (in Ukr.)
7. Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (*hereinafter – TSDAVO Ukraine*). F. R-2. Des. 7. Act 3969, 210 (in Ukr.)
8. *TSDAVO Ukraine*. F. R-2. Des. 7. Act 7279, 341 (in Ukr.)
9. *TSDAVO Ukraine*. F. R-2. Des. 7. Act 9617, 123 (in Ukr.)
10. *TSDAVO Ukraine*. F. R-2. Des. 8. Act 2103, 225 (in Ukr.)

11. *TSDAVO Ukraine*. F. R-2. Des. 8. Act 2111, 181 (in Ukr.)
12. *TSDAVO Ukraine*. F. 166. Des. 15. Act 127, 127 (in Ukr.)
13. *TSDAVO Ukraine*. F. 166. Des. 15. Act 130, 316 (in Ukr.)
14. *TSDAVO Ukraine*. F. 166. Des. 15. Act 564, 346 (in Ukr.)
15. *TSDAVO Ukraine*. F. 228. Des. 9. Act 345, 104 (in Ukr.)
16. *TSDAVO Ukraine*. F. 228. Des. 9. Act 446, 12 (in Ukr.)
17. *TSDAVO Ukraine*. F. 228. Des. 9. Act 447, 6 (in Ukr.)
18. *TSDAVO Ukraine*. F. 228. Des. 9. Act 450, 8 (in Ukr.)
19. *TSDAVO Ukraine*. F. 228. Act 455, 10 (in Ukr.)
20. Central State Archive of Public Organizations of Ukraine (*hereinafter – TSDAHO Ukraine*). F. 1. Des. 73. Act 338, 34 (in Ukr.)
21. *TSDAHO Ukraine*. F. 1. Des. 73. Act 339, 186 (in Ukr.)
22. *TSDAHO Ukraine*. F. 1. Des. 73. Act 348, 16 (in Ukr.)
23. *TSDAHO Ukraine*. F. 1. Des. 73. Act 596, 26 (in Ukr.)
24. *TSDAHO Ukraine*. F. 7. Des. 10. Act 229, 321 (in Ukr.)
25. *TSDAHO Ukraine*. F. 7. Des. 13. Act 825, 495 (in Ukr.)
26. *TSDAHO Ukraine*. F. 7. Des. 13. Act 417, 325 (in Ukr.)
27. Sectoral State Archive of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (*hereinafter – the MIA of Ukraine GDA*). – F. 45. Des. 1. Act 116, 219 (in Ukr.)
28. *GDSS MIA of Ukraine*. F. 45. Des. 1. Act 126, 171 (in Ukr.)
29. *GDSS MIA of Ukraine*. F. 45. Des. 1. Act 127, 40 (in Ukr.)
30. *GDSS MIA of Ukraine*. F. 45. Des. 1. Act 141, 265 (in Ukr.)
31. Archipenko, K. M. & Gritsenko T. T. et al. (1985). *Years Sovetskaya Ukraine in the Great Patriotic War: Documents and materials*. K.: Naukova Dumka (in Ukr.)
32. *CPSU in resolutions and decision s'ezdov, conferences and Plenumov Central Committee (1898–1986)*. (1985). M.: Politizdat (in Russ.)
33. *CPSU in resolutions and decision s'ezdov, conferences and Plenumov Central Committee (1898–1986): 9th ed. ext. and conjugation*. (1985). M.: Politizdat (in Russ.)
34. Yurchuk V. I. et al. (1977). *Communist Party of Ukraine in the resolutions and decisions of congresses, conferences and plenary sessions of the Central Committee*: K.: Polityvydav Ukraine (in Ukr.)
35. *Chronological collection of laws and decrees of the Presidium of the Supreme Council, resolutions and orders of the government of the Ukrainian SSR*. (1963). K.: State Publishing House political literature of USSR (in Ukr.)
36. *The systematic collection of current legislation Ukrainian SSR*. (1980). K.: State Political Literature Publishing House of USSR (in Ukr.)
37. *Sobranie deystvuyusheho legislation USSR*. (1975). Moscow: «Izvestia» (in Russ.)
38. *Cultural construction in the USSR: Important decision of CP and the Soviet government in 1917–1959: Collection of documents*. (1959). K.: Derzhpolityvydav SSR (in Ukr.)
39. *Cultural construction in the Ukrainian SSR (June 1941–1950): Collection of documents and materials / Ed. JJ College Kondufor and others*. (1989). Kyiv: Science. Desinion
40. *Narodnoe education. Main decree. Prikazy and Instructions (Sost. Denev AI)*. (1948). M.: Basic Teachers and educational publishing house (in Russ.)
41. Boldyryv I. I. Without M. L. et al. (1947). *The directive VKP (b) a decision of the Soviet government of the PeDesle's Education: Sbornyk documents for the 1917–1947* (in Ukr.)
42. Stetsenko, A. F. et al. (1962) *Years DneprDesetrovskaya region in the Great Patriotic War (1941–1945 biennium): Sbornyk documents and materials*. DneprDesetrovsk: Book Publishing (in Ukr.)
43. Klerfon, E. D. et al. (1980). *Donetskaya oblast Years in the Great Patriotic War (1941–1945 biennium): Sbornyk materials and documents*. Donetsk: Donbas (in Ukr.)
44. Vorobëva, I. A et al. (1959). *Years Zaporizhzhya region in the Great Patriotic War (1941–1945 biennium): Sbornyk documents*. Zaporozhe: Zaporizhia book and gas. Publishing Hous (in Ukr.)
45. Tronko, P. T. et al (1963). *Kyevschyna Years of the Great Patriotic War 1941–1945: Sbornyk documents*. K.: oblastnoe books and the Kiev gas. Publishing House (in Ukr.)
46. Mountains, O. G. et al (1965). *Kirovograd during World War: Collection of documents and materials*. Dnepresetrovsk: Ray (in Ukr.)
47. Shevchenko et al. (1969). *Years Lugansk in the Great Patriotic War. Sbornyk documents and materials*. Donetsk: Donbas (in Ukr.)
48. Republican conference on questions a fight against child's neglect. (*Soviet education*). 13, 28 (in Ukr.)
49. Quickly and fully to liquidate child's neglect (*Soviet education*). 18, 33 (in Ukr.)
50. Padalka, G. (1950). *Public of Donbas to the children-orphanes (Soviet education)*, 20 (in Ukr.)

graduate student of the department of archeology and historical knowledge of special areas of Cherkasy National University B. Khmelnytsky

The deviant behavior USSR juvenile citizens in 1945–1954 (the source aspect)

Abstract. *The article focuses on the source base analyses of juvenile citizens' deviant behavior manifestation after German-Soviet war. In the context of contemporary realia the exploration of postwar child dimension is of great practical importance and actuality, yet the major part of juvenile Ukrainians witness the war realia. The author mentions that the increase of the child deviant behavior is the major impulse for this study. Therefore, it is necessary to resort to historical solution of the child deviation problem during postwar period. The base source of the question is under-investigated which contributes to the studies of the problem topicality.*

The aim: *to focus on the source base analyses of juvenile citizens' deviant behavior manifestation.*

During scientific research of the above-mentioned problem, the author calls great attention to the initial sources of information – archive materials. The central archives are in the first place. The prices are the published documents, the majority of which are the compilations of documents and materials that illustrate the postwar events. The author classifies them into several groups.

During scientific research, the author states the source base of juvenile citizens' deviant behavior during postwar period is specific and diverse. The study of the problem is more complicated due to secret materials and lack of access to archival organizations of East Ukrainian regions. Therefore, the author does not claim to cover the problem completely, continuing the search of it.

Надійшла до редакції – 12.12.2015

Затвержена до друку – 16.12.2015